

Предговор

РУСИЈА ЈЕ СРЦЕ ЕВРОАЗИЈЕ

Тема монографије Рустема Вахитова већ 105 година закупља пажњу истраживача из области друштвених наука.¹ Истина, српски истраживачи не предњаче у истраживању евроазијства, тако да научна монографија Рустема Вахитова на српском језику, „Евроазијство – од митологије до научних чињеница”, представља не само попуњавање празнине у сазнању, него упућује читаоца на нове погледе и инспирише на даљи рад у овом правцу.

Треба рећи да Вахитов „уме да пише”, зато што уме да мисли. Он разбија бројне заблуде које су код нас, захваљујући утицају Запада, постале догме. Таква је ситуација када је у питању национализам. У чланку „Периферни национализам и њихова историјска улога”, Вахитов каже: „Дошли смо до тога, да пред незападним државама стоје два правца развоја. Први правац је да оне постану привезак Запада и да се теше илузијама периферног национализма, док настављају да служе и јачају Запад. Други правац је да се одбаци дрога национализма, да се уједине у велику цивилизацијску целину, ослободе се сировог и културног заточеништва Запада, створе своју самодовољну економију и оригиналну културу.”²

Данас, када балкански народи читају ове речи, не могу да се не сете Југославије, а потом и данашње реалности. Разбивши Југославију Запад је спотакао „периферни национализам” муслимана – Бошњака и Албанца, као и Монтенегрина, Хрвата, Македонаца, Бугара, Словенаца... Сви наведени су постали слуге Запада управо захваљујући периферном национализму који их је скренуо са правог пута.

¹ Види: Милошевић Зоран. Сто година евроазијске интеграционе идеје // Политичка ревија. Београд, бр. 1, 2020. – стр. 113–133.

² Вахитов Рустем. Периферни национализми и њихова историјска улога // Словен. <https://sloven.org.rs/srb/?p=16574> (преузето 3.8.2025.)

Слично је и на простору бившег СССР-а, где се под националистичким паролама догађа дезинтеграција евроазијског простора и његово подчињавање Западу. „Национализми, који су се овде појавили почетком 20. века, нису усмерени само на разарање политичког јединства Евроазије, које су на крају и разбили, већ на негирање саме евроазијске цивилизације. Ниједан од тих националиста, чак ни руски, који је почетком 21. века попримио национал-демократску форму, не жели да буде ујединитељ Евроазије, већ сасвим супротно, он види у идеји евроазијске империје велико зло.”³

Овде смо укратко дотакли само једну од тема која заокупља евроазијце. Међутим, научна монографија „Евроазијство – од митологије до научних чињеница” аутора Рустема Ринатовича Вахитова представља једно од најобимнијих и најдубљих савремених истраживања идеолошког феномена евроазијства. У њој аутор сједињује херменеутички, социолошки, политиколошки и филозофски приступ, анализирајући евроазијство као интелектуални покрет, историјски процес и научни пројекат. Циљ овог штива није само реконструкција историје евроазијства већ и критичко преиспитивање његових теоријских претпоставки, утицаја, тумачења и трансформација током 20. и почетком 21. века.

Према Вахитову, класично евроазијство се појавило почетком 1920-их година у руској емиграцији, као реакција на Октобарску револуцију, грађански рат и слом старог поретка Руске империје. Његови оснивачи, међу којима су најистакнутији Н. С. Трубецкој, П. Н. Савицки и Г. В. Вернадски, настојали су да формулишу нову, аутентичну идеологију, која би дала смисао историјском положају Русије као цивилизације смештене између Истока и Запада. Наравно, треба додати да је популарности евроазијске идеје допринела и неживотност словенофилске идеје. Током Октобарске револуције, а и касније, словенофилство се показало политички неплодним, а глогов колац, којим се ова идеја докрајчила, задао је Јосип Броз Тито 1948. године. Под маском отпора стаљинизму, Тито је разрушио идеју стварања заједничке свесловенске државе са седиштем у Минску,⁴ и тиме је отворен пут евроазијству.

³ Исто.

⁴ Турлај Иван Сергеевич. Минск – престоница словенског света // Наука и култура. <https://naukaikultura.com/minsk-prestonica-slovenskog-sveta/%d1%81%d0%bb%d0%be%d0%b2%d0%b5%d0%bd%d1%81%d0%ba%d0%b8-%d1%81%d0%b2%d0%b5%d1%82/> (преузето 3.8.2025)

Према дефиницијама евроазијаца, Русија није ни европска, ни азијска земља, већ представља посебну евроазијску цивилизацију са јединственим културним кодом и историјским путем. Они су одбацивали идеју општечовечанске културе и прогреса, тврдећи да свака култура има сопствену логосну структуру и развојни образац, условљен географским, историјским и религијским специфичностима. У том контексту, западна цивилизација није представљала универзалну норму, већ једну од многих и то што нека култура није „довољно развијена” према мерилима Запада, не значи да је она примитивна и да заслужује да буде уништена или „унапређена”.

Централна идеја класичног евроазијства јесте геонисторијска посебност Русије као осовине евроазијског континента. Политички, то је подразумевало изградњу државе на основу традиционалних вредности, вере, ауторитета и колективизма, насупротив индивидуализму, материјализму и секуларизму својственим Западу. Евроазијци Октобарску револуције 1917. године не тумаче као крај руске историје, већ њену трансформацију. Дакле, период болшевизма ће неминовно проћи, а након њега ће се појавити нова, препорођена, духовно обновљена Русија-Евроазија.

Карактеристике евроазијства, које Вахитов детаљно разматра у овој књизи, темеље се на: критици западних вредности и њихове жеље за доминацијом у свету, одбацивању универзализама у свим областима постојања, нарочито науке; очувању и презентовању јединствених, народних култура; подржавање мисије Русије као срца Евроазије; природна синтеза православља, ауторитарне власти и мултинационалне државе.

Дакле, Русија је срце Евроазије, а према апологетима евроазијства попут В. В. Кожинова и С. М. Половинкина, евроазијство је својеврсни плод руске културе.

Научна монографија Рустема Вахитова која се налази пред читаоцима верно приказује комплексност и вишезначност појма евроазијства. Историја евроазијства је, истовремено, историја борбе за идентитет, за културну самосталност и за алтернативу светском поретку који је, у очима многих његових заговорника, постао монохроматски и монополистички.

У том смислу, евроазијство представља више од идеологије: оно је покушај формулације аутентичног погледа на свет из перспективе једне цивилизације која не жели да буде ни Исток ни Запад, већ – нешто треће, сопствено, самобитно, јединствено, и најважније – несаломиво. А снагу

евроазијства и његов потенцијал у науци и пракси ниједан евроазијски филозоф није умео да представи тако реално и животно, као Вахитов.

Осим евроазијством, Вахитов се бави и пантуркизмом, који је и разлог његовог доласка у Србију, на међународну научну конференцију „Пантуркизам данас”, која се одржава 22. септембра 2025. године.

др Зоран Милошевић
научни саветник

Додатак предговору

РУСТЕМ ВАХИТОВ И ЗОРАН МИЛОШЕВИЋ

На линији сарадње Башкирија (Руска Федерација) и Србија

На крају ове књиге налази се биографија аутора Вахитова и ми је у овом додатку предговора нећемо понављати. Оно чиме ћемо се бавити јесу везе Рустема Вахитова са Србијом, нарочито са Институтом за политичке студије, Београд, издавачем ове књиге.

Проф. др Зоран Милошевић, научни саветник, упознао се са др Рустемом Вахитовом 2015. године, када је први пут дошао у Србију. У издању Института за политичке студије, Београд, исте године је објављен зборник са научне конференције „Национални идентитет и међународне интеграције”, чији су приређивачи др Зоран Милошевић и тадашњи директор Института, др Живојин Ђурић.⁵

Био је то почетак пријатељства и квалитетне научне сарадње. Те 2015. године Вахитов објављује још један научни чланак у Србији, у зборнику „Где ти је држава, Каине? – Будућност словенских народа”, у

⁵ Вахитов Рустем Р. Проект государства-цивилизации как альтернатива гражданскому и этническому национализму // Национални идентитет и међународне интеграције / приредили Зоран Милошевић, Живојин Ђурић. Београд: Институт за политичке студије, 2015. ISBN 978-86-7419-281-8.

издању Центра академске речи у Шапцу. Зборник је приредио др З. Милошевић.⁶

Иако након доласка на конференцију 2015. године Вахитов није боравио у Србији, он је слао своје радове на научне конференције и одржавао контакт са др Милошевићем. Следеће, 2016. године, два рада Вахитова су објављена у научним зборницима у издању Центра академске речи у Шапцу. Приређивач оба зборника је био др З. Милошевић, а Вахитов је писао на тему коју најбоље познаје – евроазијство и учења евроазијаца.⁷

У наредним годинама сарадња Милошевића и Вахитова се заснива на публицистичким чланцима, који се објављују по различитим сајтовима: „Балканска геополитика” и „Наука и култура”.⁸

Године 2020. Вахитов учествује као аутор чланка о Светом Александру Невском у настанку тематског зборника „Светост и идентитет – Улога светаца и светости у формирању идентитета православних народа”, чији је приређивач др Милошевић.⁹ Упркос јединственим темама везаним за евроазијство, чини се да нема много следбеника у Србији, осим приређивача, који га позива на конференције и различите научне подухвате, потражује његове радове, преводи на српски језик и објављује.

Исто се понавља и у наредним годинама. Др Зоран Милошевић организује Међународну научну конференцију „Светост и дух времена”

⁶ Вахитов Рустем Р. Национална држава или држава-цивилизација // Где ти је држава, Каине? Будућност словенских држава / приредио Зоран Милошевић. Шабац: Центар академске речи, 2015. ISBN 978-86-80142-05-0.

⁷ Вахитов Рустем Р. Русија и латинство: антикатолички зборник евроазијаца // Небеска геополитика – Ватикан и међународни односи. Шабац: Центар академски речи; Москва: Међународна словенска академија наука, образовања и културе, 2016. ISBN 978-86-80142-07-4.

Вахитов Рустем Р. Балканское месторазвитие в учении евразийцев // Србија и Евроазијски савез. Шабац: Центар академске речи ; Београд: Међународна словенска академија, Српско одељење, 2016. ISBN 978-86-80142-12-8.

⁸ Видети: Вахитов Рустем (аутор) // Наука и култура. <https://naukaikultura.com/?s=%D0%92%D0%B0%D1%85%D0%B8%D1%82%D0%BE%D0%B2>

⁹ Вахитов Рустем Р. Цивилизационный выбор Руси XIII века: подвиг смирения Святого Александра Невского // Цивилизационный выбор Руси XIII века: подвиг смирения Святого Александра Невского // Светост и идентитет : улога светаца и светости у формирању идентитета православних народа : тематски зборник / прир. Зоран Милошевић. Београд: Институт за политичке студије, 2020. ISBN 978-86-7419-321-1.

у Глушцима 6-8. августа 2021. године и у истоименом зборнику објављује чланак Вахитова на тему двоструких стандарда у подели између државе и цркве.¹⁰

Како је претходни директор Института за политичке студије, др Живојин Ђурић (1954-2022), подржавао сарадњу са др Вахитовом, ту традицију је задржао и нови директор, др Миша Стојадиновић. У првој половини 2023. године др Зоран Милошевић се нашао на месту вршиоца дужности директора Института, а др Миша Стојадиновић на месту његовог заменика. Милошевић и Стојадиновић су заједно радили на припреми међународне научне конференције „Европа и Дунав“, планиране за крај јуна 2023. године. У међувремену, долази до именовања новог директора Института, др Мише Стојадиновића, 1. јуна 2023. године, а он истовремено именује др Зорана Милошевића за свог заменика. Упркос динамичном периоду на Институту у погледу избора новог руководиоца, планови за одржавање научне конференције се спровode у дело, а у Београд долазе научници и истраживачи из седам држава.

Поред бројних аутора научних чланака, који су „на даљину“ учествовали у конференцији, нашао се и др Рустем Вахитов, са темом: „Евроазијска слика Дунава”.¹¹ Тема је била јединствена у овом зборнику, а још тада су постојали планови о новом доласку Вахитова у Србију.

Наредне, 2024. године, по препоруци приређивача „Европе и Дунава”, Вахитов се одазива позиву на учешће у новој међународној конференцији Института, под називом: „Филм и политика”. Зборник је изашао на енглеском језику, укључујући и Вахитовљев чланак на тему архаичних мотива у савременој кинематографији.¹²

¹⁰ Вахитов Рустем Р. Принцип отделения церкви от государства: двойные стандарты // Светост и дух времена : зборник радова са међународне научне конференције одржане [у Глушцима] 6 - 8. августа 2021. године / прир. Зоран Милошевић. Београд : Институт за политичке студије ; Црна Бара : Удружење Милош Милојевић, 2021. ISBN 978-86-7419-342-6.

¹¹ Вахитов Рустем Р. Евроазијска слика Дунава // Европа и Дунав : Дунав у геополитичким стратегијама европских држава : зборник радова са међународне научне конференције одржане 26 – 27. јуна 2023. године у Београду / прир. Зоран Милошевић, Миша Стојадиновић. Београд: Институт за политичке студије, 2023. ISBN 978-86-7419-373-0.

¹² Vahitov Rustem. Archaic motives in modern cinematography // Film and politics : edited book from the international scientific conference held on the 18th and 19th of March 2024 in Belgrade. Belgrade : Institute for Political Studies, 2024. ISBN 978-86-7419-388-4.

Коначно смо дошли до Вахитовљеве друге посете Србији, Институту за политичке студије у Београду, и старом, верном пријатељу др Зорану Милошевићу. Међународна научна конференција „Пантуркизам данас” планирана је за 22. септембар 2025. године. Конференција ће започети промоцијом књиге др Рустема Вахитова „Евроазијство – Од митологије до научних чињеница”, а потом ће аутор имати прилику да изложи свој научни рад на тему пантуркизма.

Други долазак Вахитова у Србију поклапа се са 10. годишњицом његовог првог доласка. За аутора и нашег драгог сарадника Рустема Вахитова, 2025. година биће година обележавања деценије пријатељства са др Зораном Милошевићем, деценије сарадње са Институтом за политичке студије, 10. научног чланка објављеног у Србији и, као круна те изузетне сарадње, одржаће се промоција његове научне монографије на српском језику.

У ишчекивању ових симболичних јубилеја, захваљујемо се директору Института за политичке студије, др Миши Стојадиновићу, на великој помоћи да изађе ова књига. Др Рустему Вахитову желимо наставак успешне каријере, пријатељства и сарадње коју је успоставио са српском браћом.

У Београду, 08.08.2025.
Дајана Лазаревић

ЛИТЕРАТУРА

- Вахитов Рустем (аутор) // Наука и култура.
<https://naukaikultura.com/?s=%D0%92%D0%B0%D1%85%D0%B8%D1%82%D0%BE%D0%B2>
- Вахитов Рустем Р. Балканское месторазвитие в учении евразийцев // Србија и Евроазијски савез. Шабац: Центар академске речи ; Београд: Међународна словенска академија, Српско одељење, 2016. ISBN 978-86-80142-12-8.
- Вахитов Рустем Р. Евроазијска слика Дувана // Европа и Дунав : Дунав у геополитичким стратегијама европских држава : зборник радова са међународне научне конференције одржане 26 – 27. јуна 2023. године у Београду / прир. Зоран Милошевић, Миша Стојадиновић. Београд: Институт за политичке студије, 2023. ISBN 978-86-7419-373-0.
- Вахитов Рустем Р. Национална држава или држава-цивилизација // Где ти је држава, Каине? Будућност словенских држава / приредио Зоран Милошевић. Шабац: Центар академске речи, 2015. ISBN 978-86-80142-05-0.
- Вахитов Рустем Р. Принцип отделения церкви от государства: двойные стандарты // Светост и дух времена : зборник радова са међународне

научне конференције одржане [у Глушцима] 6 - 8. августа 2021. године / прир. Зоран Милошевић. Београд : Институт за политичке студије ; Црна Бара : Удружење Милош Милојевић, 2021. ISBN 978-86-7419-342-6.

Вахитов Рустем Р. Проект государства-цивилизации как альтернатива гражданскому и этническому национализму // Национални идентитет и међународне интеграције / приредили Зоран Милошевић, Живојин Ђурић. Београд: Институт за политичке студије, 2015. ISBN 978-86-7419-281-8.

Вахитов Рустем Р. Русија и латинство: антикатолички зборник евроазијаца // Небеска геополитика – Ватикан и међународни односи. Шабац: Центар академски речи; Москва: Међународна словенска академија наука, образовања и културе, 2016. ISBN 978-86-80142-07-4.

Вахитов Рустем Р. Цивилизационный выбор Руси XIII века: подвиг смирения Святого Александра Невского // Цивилизационный выбор Руси XIII века: подвиг смирения Святого Александра Невского // Светост и идентитет : улога светаца и светости у формирању идентитета православних народа : тематски зборник / прир. Зоран Милошевић. Београд: Институт за политичке студије, 2020. ISBN 978-86-7419-321-1.

Вахитов Рустем. Периферни национализми и њихова историјска улога // Словен. <https://sloven.org.rs/srb/?p=16574> (преузето 3.8.2025.)

Vahitov Rustem. Archaic motives in modern cinematography // Film and politics : edited book from the international scientific conference held on the 18th and 19th of March 2024 in Belgrade. Belgrade : Institute for Political Studies, 2024. ISBN 978-86-7419-388-4.

Милошевић Зоран. Сто година евроазијске интеграционе идеје // Политичка ревија. Београд, бр. 1, 2020. – стр. 113–133.

Турлај Иван Сергеевич. Минск – престоница словенског света // Наука и култура. <https://naukaikultura.com/minsk-prestonica-slovenskog-sveta/%d1%81%d0%bb%d0%be%d0%b2%d0%b5%d0%bd%d1%81%d0%ba%d0%b8-%d1%81%d0%b2%d0%b5%d1%82/> (преузето 3.8.2025)